

ESTERI MÄRKSÕNASTIKEST JA NENDE ÜHENDAMISEST

Ettekanne ELNETi seminaril Elvas 8. märtsil 2007

Koostas Sirje Nilbe

PRAEGUNE OLUKORD ELNETi ANDMEBAASIDES

Kasutusel 3 märksõnastikku:

1. EÜM – terve Tln andmebaas, Trts kopeeritud kirjed ja teised rmtk-d peale TÜRi, ka artiklid. Normikirjed Tallinnas.
2. INGRID – TÜRi kataloog. Normikirjed Tartus.
3. EstMesh – Meditsiinirmtk, eraldi märksõnaregister Tln andmebaasis. Sellest praegu ei räägi.

EÜM

Haldab RR, 2 toimetajat, kes teevad ka kogu Tln baasi märksõnade normikontrolli.

Koostati tervikuna, kasutuses 1998. a. lõpust koos Innopaci käivitumisega.

Ilmus trükisena 1999. 2006. a. suvest veebiandmebaas eum.nlib.ee.

2006. a. lõpus termineid 33 570.

Peale ESTERi palju teisi kasutajaid – rahva- ja erialaraamatukogud, artiklite andmebaaside koostajad. Saab varsti URRAMi keskserveri automaatselt uuendatavaks märksõnastikuks.

EÜMi haldamine (ja endastmõistetavalt ka kättesaadavaks tegemine) on RRI seadusjärgne kohustus.

INGRID

Haldab TÜR, liigitamise osakond kollektiivselt, teevad Trt andmebaasis normikontrolli oma märksõnastiku ulatuses, EÜMi kasutamise eest Tartus ei vastuta.

Kujunes märksõnastamise käigus alates 1994. a. lõpust.

1996. a. veebiandmebaas ingrid.utlib.ee.

2006. a. lõpus termineid ligi 30 000.

Mõlemad on universaalse haardega, standardse tesauruse struktuuriga, ingliskeelsete vastetega, jagatud valdkondadeks, mis küll erinevad (EÜMis 60, INGRIDis 51).

Pidev koostöö kahe keskuse vahel, et kõrvaldada märksõnade konflikte ja mitte neid juurde tekitada.

MÕLEMAS KOHAS ON TÖÖD ROHKEM, KUI ÄRA JÕUTAKSE TEHA.

Tartu andmebaasis vähemalt need kaks probleemi:

- kuna märksõnastikud siiski erinevad, kannatab Tartus märksõnastamise ühtsus, st sisult sarnased teavikud pole sarnaselt märksõnastatud
- märksõnastajatel ja infootsijatel puudub osa EÜMi sõnade puhul normikirjete tugi

VÄIKE VÕRDLUS – sõnaalgus KAA*

ESTER Trt kasutatud, normikirjeta	EÜM 58 sõna (+24 sünonüümi), normikirjed Tln-s	INGRID 54 sõna (+6 sünonüümi), normikirjed Trt-s	ESTER Tln kasutatud, normikirjeta
	kaabelkanalid		
12 korda	kaabelside		
	kaabeltelevisioon	kaabeltelevisioon	
	kaabliarmatuurid		
	kaablid	kaablid	
		kaablilaevad	
	kaablivõrgud	kaablivõrgud	
	kaadmium	kaadmium	
1	Kaagjärve		
13	kaal (füüs.)		
		kaalanalüüs	
8	Kaali		
2	Kaali meteoriidikraatrid		
9	kaalikas		
	kaalium	kaalium	
		kaaliumiioonid	
		kaaliumisisaldus	
		kaaliumitransport	
		kaaliumivahetus	
14	kaaliumväetised		
	kaalud (mööteriistad)	kaalud (mööteriistad)	
	Kaalud (tähtkuju)	Kaalud (tähtkuju)	
1	kaalufunktsioonid		
	kaaluindikaatorid		
	kaalujälgijad	kaalujälgijad	
	kaalukategooriad		
	kaaluta olek	kaaluta olek	
	kaalutusõigus	kaalutusõigus	
	kaamel		
		kaamelkaelalised	
5	kaamerad		
	Kaanan	Kaanan	
	kaananlased		
	kaanonid		
		kaanonid (kirj.)	
	kaanonid (muus.)	kaanonid (muus.)	
		kaaon-nukleonhajumine	1
	kaaonid	kaaonid	
		kaaonkondensatsioon	
5	kaaperdamine		
	kaardid	kaardid	

	kaardikogud	kaardikogud	
	kaardimängud	kaardimängud	
	kaardistamine KASUTA kartograafia	kaardistamine	
	kaarditeavikud	kaarditeavikud	
	kaarditrikid	kaarditrikid	
	kaardivägi	kaardivägi	
		kaardiõpetus	
	kaarikud		
		kaarkeevitus	10
	kaarlahendus		
2	Kaarli (Viljandimaa)		
3	Kaarma		
1	Kaarma kihelkond		
13	Kaarma vald		
4	kaarsillad		
	kaartidelt ennustamine	kaartidelt ennustamine	
	kaartkataloogid	kaartkataloogid	
		kaasaegne arhitektuur	
		kaasaegne füüsika	
		kaasaegne kunst	
		kaasaegne muusika	
5	Kaasan		
	Kaasani khaaniriik	Kaasani khaaniriik	
	Kaasani kubermang		
		kaasasündinud arenguhäired	
	kaasasündinud haigused	kaasasündinud haigused	
		kaasasündinud immuunsus	
		kaasasündinud müotoonia	
		kaasasündinud nefrootiline sündroom	
		kaasasündinud südamehaigused	
	kaasasündinud südamerikked	kaasasündinud südamerikked	
2	kaasav haridus		
	kaasavara	kaasavara	
	kaashäälikud	kaashäälikud	
		kaasnevad haigused	
	kaasomand	kaasomand	
		kaassõnad	
	kaastunne		
	kaasuar		
	kaasuarilised		
	kaatrid	kaatrid	

KAHEST ÜHE TEGEMISE PÕHIMÕTTELISED VÕIMALUSED

1. teha kahe märksõnastiku materjalist täiesti uus, palju parem ja kaasaegsem märksõnastik 😊

Võtab palju aega ja tööjõudu, suuremahulised parandused varasemates kirjetes, katkeb teiste andmebaaside märksõnastamise järjepidevus.

2. võtta aluseks ühe märksõnastiku struktuur ja sõnavara ning täiendada seda teise märksõnastiku unikaalsete mõistetega

Peaks vähem aega ja parandamist vajama, kuid nõuab ühelt poolt rohkem enesesalgamist.

3. püüda programmiselt liita kahe märksõnastiku sõnavara ja seosed ning hakata tekkinud kompilatsiooni hiljem tasapisi siluma

Tulemus tõenäoliselt kõige vähem kvaliteetne, aga kõige kiirem esimene etapp, kui keegi on võimeline projekteerima sobiva tarkvara. Oht, et silumine jääb venima.

TÄHTSAD MÕJURID

- number üks – kas Tln ja Trt andmebaas füüsiliselt ühendatakse või mitte
- nii ELNETi kui teiste raamatukogude vajadus märksõnastada teavikuid ka ühendamise ajal, aga millelegi ei saa enam kindel olla 😊
- senine märksõnastus ESTERi andmebaasides ja väljaspool – mis sellest saab?
- suure tesauruse struktuuriga märksõnastiku koostamise kogemus ainult TÜRi ja RRi; kogemus on väga tähtis, seda ei omanda paari koolitustunniga
- REAALSELT KASUTADA OLEV TÖÖJÕUD JA TÖÖAEG
- projektijuhi leidmine
- raamatukogude vahelised suhted

ÜHENDMÄRKSONASTIK ELNETI EGIIDI ALL?

- Kas liikmesraamatukogud on valmis piisavalt tööjõudu panustama märksõnastike ühendamisse ja selle edaspidisesse haldamisse? Millised raamatukogud peaksid osalema? Kas RR, TÜR, EMÜR, TTÜR, TLÜAR ... Millises proportsioonis?
- Kas RR ja TÜR on valmis loobuma õigustest oma hallatavatele märksõnastikele ELNETi kasuks?
- Kas ELNET on valmis arvestama ka teiste raamatukogudega märksõnastiku haldamisel ja kättesaadavaks tegemisel?
- Kas RRi seadust tuleb muuta?
- Kelle palgal ja kus hakkab töötama ühendmärksõnastiku pea- / vastutav toimetaja / koordinaator? Kelle palgal toimetaja(d)?

L/M TÖÖRÜHMA LIIKMETELT SAADUD SEISUKOHAD

Lutsu raamatukogu spetsialist Tamara Kozõreva: Ma toetan märksõnastike liitmist ükskõik mis kujul (lihtsam ja odavam võib olla oleks RR baasil- see tähendab, võtta aluseks EÜM ja täiendada seda). Tartus on probleem puuduvate normikirjete pärast. Mina isiklikult arvan, et kui ühinemine tuleb, me võiksime küll selles osaleda.

Hoiuraamatukogu Maimu Heintalu kaudu: Hoiuraamatukogu arvates peaks Eestis olema ühtne märksõnastik, mida saaksid kasutada kõik raamatukogud. Välja pakutud võimalustest pooldame 2. varianti, kusjuures aluseks võtta EÜM. EÜM seetõttu, et tundub täielikum (toodud näite puhul oli Tartu baasis palju rohkem kasutatud normikirjete sõnu), peale ESTERi palju teisi kasutajaid ja haldamine on seadusega paika pandud.

Vajadusel oleme valmis abistama, kuigi märksõnastajaid on ainult 2 ja tööd ülepea.

Tallinna Keskraamatukogu Reet Sepa kaudu: Meie vajadusi EÜM rahuldab, vajadusel saame oma märksõna välja kasutada ja kahe erineva märksõnastiku olemasolu meid ei sega. Lugeja seisukohalt oleks ühine märksõnastik muidugi parem.

TLÜARi spetsialist Marje Aasmets: Mõlemale keskusele on muidugi oma märksõnastik armas, mina hindaksin EÜMi kõrgemalt ja seega pooldaksin varianti 2. Loomulik oleks asja koondumine ELNETi alla (+ vajalik lisatööjõud). Aga lisatööjõudu meile ei paista.

TÜ raamatukogu spetsialist Tiiu Tarkpea: Kolmas variant minu meelest töötaks. ELNET peaks olema initsiaator, leidma projektijuhi, rahad, tarkvaraarenduse, ning edasi projekti täitjad. Kas need on ainult RR-st ja TÜR-ist, või kaasata teisi raamatukogusid vastavalt valdkonnale (tehnika, muusika, põllumajandus), see kõik vajab konkreetsetes oludes otsustamist.

EMTA Urve Leemetsa kaudu: 1. võimalus - töötab vist küll ainult idee tasandil – kuigi suurepärase idee iseenesest, pole vist kuskilt niisugust aega ja tööjõudu leida. 2. võimalus - tundub mõistlik. Eelistaksime EÜM-i, kuna selle järgi on lihtsalt rohkem kirjeid märksõnastatud, sealhulgas ka rahvusbibliograafia. 3. võimalus - töö korraliku organiseerimise puhul ei pruugi üldse nii halb lahendus olla.

Seos andmebaaside ühendamisega - meie arvates oleks sellest sõltumatult üks üle-eestiline märksõnastik niikuinii kõige kasutajasõbralikum – iseasi, et selleni jõudmiseks on vaja väga palju head tahet, kompromisse ja suurt tööd.

RR juhtkonna seisukoht: Seisukoht järgmine, et RR ei loobu EÜM "omandist". Ene Loddese täiendus: 10 aastat hiljem on mõttetu hakata ideaali püüdma.

RR normandmete osakond: On äraootaval seisukohal.

EÜM

Kaabeltelevisioon

1	-- Vaata ka interaktiivne televisioon		
2	-- Vaata ka kaabelkanalid		
3	-- Vaata ka laiem termin kaabelside		
4	-- Vaata ka satelliittelevisioon		
5	-- Vaata ka sidekaablid		
6	-- Vaata ka laiem termin televisioon		
7	-- Vaata ka ühisantennid		

INGRID

Kaabeltelevisioon

1	-- Vaata ka satelliittelevisioon		
2	-- Vaata ka laiem termin televisioon		

EÜM

kaasasündinud haigused

1	-- Vaata ka kitsam termin alkaptonuuria		
2	-- Vaata ka kitsam termin fenüülketonuuria		
3	-- Vaata ka laiem termin haigused		
4	-- Vaata ka kitsam termin kaasasündinud südamerikked		
5	-- Vaata ka meditsiinigeneetika		
6	-- Vaata ka pärilikud haigused		

INGRID

kaasasündinud haigused

1	-- Vaata ka laiem termin haigused		
2	-- Vaata ka kitsam termin kaasasündinud arenguhäired		
3	-- Vaata ka kitsam termin kaasasündinud müotoonia		
4	-- Vaata ka kitsam termin kaasasündinud nefrootiline sündroom		
5	-- Vaata ka kitsam termin kaasasündinud südamehaigused		
6	-- Vaata ka kitsam termin Leggi-Calve-Perthesi tõbi		
7	-- Vaata ka meditsiinigeneetika		
8	-- Vaata ka pärilikud haigused		

alkaptonuuria -- Vaata ka laiem termin **ainevahetushäired**

fenüülketonuuria

1	-- Vaata ka laiem termin ainevahetushäired		
2	-- Vaata ka laiem termin pärilikud haigused		

EÜM

Infohaldus

1	-- Vaata ka andmehaldus		
2	-- Vaata ka controlling		
3	-- Vaata ka infomajandus		
4	-- Vaata ka laiem termin juhtimine		
5	-- Vaata ka kitsam termin teadmuse organiseerimine		
6	-- Vaata ka teadmusjuhtimine		

INGRID

Infohaldus

1	-- Vaata ka aktsiate noteerimine		
2	-- Vaata ka kitsam termin andmehaldus		
3	-- Vaata ka asjassepühendatud		
4	-- Vaata ka controlling		
5	-- Vaata ka ettevõtluse tugisüsteemid		
6	-- Vaata ka halduskoormus		
7	-- Vaata ka halduskulud		
8	-- Vaata ka info		
9	-- Vaata ka kitsam termin infohaldusprogrammid		
10	-- Vaata ka informatsiooniline infrastruktuur		
11	-- Vaata ka kitsam termin infotalletus		
12	-- Vaata ka juhtimisinfosüsteemid		
13	-- Vaata ka koostalitlusvõime		
14	-- Vaata ka majandusinformaatika		
15	-- Vaata ka neurovõrgud		
16	-- Vaata ka organisatsioonikommunikatsioon		
17	-- Vaata ka perspektiivjuhtimine		
18	-- Vaata ka siseaudit		
19	-- Vaata ka sisekontroll		
20	-- Vaata ka teabekeskused		
21	-- Vaata ka teadmispõhine majandus		
22	-- Vaata ka teadmusühiskond		
23	-- Vaata ka vastutuspõhine arvestus		